

Gäst hos verkligheten

"Vad är verkligt?" frågar man sig i filmen Matrix. Och det kan man undra även i - ursäkta - verkligheten. Gränsen mellan fiktion och verklighet blir alltmer utsuddad, otydlig och alldeles upp-till-var-och-en. I tv-underhållningens värld snurrar reality-vågen fortfarande hyfsat framgångsrikt med dokusåpor som "The Osbournes", "Masterplan", "Farmen" och andra halvt påhittade blandformer av tillrättalagd verklighet.

Den franske filosofen Jean Baudrillard har myntat begreppet hyperrealism, simulerad verklighet. Vad Baudrillard menar är att medieverkligheten tar upp en så stor del av vår vakna tid, att vi inte ser vardagsverkligheten. Verkligheten blir för många verklig först då vi ser den i press, radio och tv.

Det finns ett sug eller behov av "äkthet", "sanning", "autenticitet" och "originalitet" - i film och tv likaväl som i musik, litteratur eller foto. Och inte bara hos betraktare, läsare, lyssnare, tittare. Även blivande berättare tycks sukta efter det dokumentära.

Niohundra journalister nyutexamineras varje år i Sverige. Och i fjol drog Mitthögskolan igång en alldeles ny treårig akademisk utbildning i Sverige, Bildjournalistikprogrammet. I år sökte 399 personer programmet, 207 i första hand för 30 utbildningsplatser.

Dokumentärfotografi, dokumentärfilm, reportagefotografi, pressfoto, fotojournalistik. "Bildjournalistik" är inte ett homogent begrepp - inom traditionen ryms många sätt att se och sätt att förhålla sig gentemot det ämne man bearbetar. Den röda tråden är en slags dokumentation av verkligheten - eller kanske snarare ett slags verklighet - presenterat på ett personligt, undersökande och/eller underhållande sätt.

Hösten 2003 drar Mitthögskolan tillsammans med Bildens hus i Sundsvall igång en festival med namnet "Dokument" inom just området bildjournalistik. Idén är att skapa en mötesplats för yrkesverksamma, akademiker, studenter och förstås allmänheten - att låta alla betraktare, läsare, tittare, tryckare och kolleger komma närmare verklighetsskildrare - och deras verklighet.

Ledtiden för festivalprojektet har varit kort. I slutet av förra året började jag tillsammans med Petter Österlund på Bildens hus att diskutera möjligheterna kring en internationell festival inom området "bildjournalistik". Vi tittade avundsjukt på vad många internationella bildjournalister och kritiker lovordade: "det danska undret" - att de danska bildjournalisterna är bland de främsta i världen att spegla en global verklighet. Varför har det gått och går så bra för dansk bildjournalistik?

En del av svaret är kanske ett "Björn Borg"-fenomen, att en dansk bildjournalist banat - och krattat - vägen för många andra. Om vi tänker så måste Sverige ha fler "garageportar" och "tennisplaner" för att bli lika framgångsrika som danskarna och exportera vår bildjournalistik lika framgångsrikt. Internationell framgång mäts exempelvis i prisexponeringen i den årliga tävlingen World Press Photo, där svenskarna lyser med sin frånvaro. Det är den grymma verkligheten.

Kanske kan vi råda bot genom att samlas och prata bildjournalistik under några höstdagar? Sverige behöver en levande och rolig scen för bildjournalistik, och vår ambition är att "Dokument03" - årets upplaga av förhoppningsvis en årligen återkommande festival - ska bli en internationell träffpunkt. Och en dokumentär fest, med många spännande smaker av olika sorters verklighet, i form av utställningar, workshoppar, seminarier och filmvisningar.

Ett exempel ur festivalprogrammet är ett tre timmar långt seminarium fredagen den 19 september, med titeln "Försvaret av subjektet", om arbetssätten kring verklighetsbaserade projekt. Medverkar gör författaren och forskaren Göran Odbratt tillsammans med "bildjournalisterna" Lars Tunbjörk, Anders Petersen och Kent Klich. Alla fyra arbetar med långsiktiga dokumentära arbeten, och försöker värna om dem de dokumenterar.

Ett annat seminarium som jag gärna vill puffa för är Anders Berggrens och Carl Javérs om observerande dokumentärfilm. Det innebär att filmaren ska vara som en fluga på väggen och iakttä såväl det "intressanta" som det "ointressanta". Att invänta verklighetens guldkorn, inte regissera eller provocera fram dem.

Sverige har genom bland annat produktionsbolaget Strix blivit framgångsrik exportör av och medproducent till dokusåpor som Farmen, Baren och Expedition: Robinson. Vi borde bli kunna bli minst lika framgångsrika på att sprida en verkligare verklighet.

PELLE KRONESTEDT

(Dokument03 äger rum i Sundsvall 17-21 september.)

Fotnot: Bilderna är från mitt eget projekt "Safe European", som handlar om en verklighet i Europa med utgångspunkt kring arbete, arbetslöshet och identitet.